

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI

SLOVENSKI UČITELJ

**Pedagoška
revija
in glasilo
Slomškove
družbe
v Ljubljani**

7-8

**Leto XLII
1941-XX**

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Ulica 3. maja 10. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno 22.80 Lir. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo. Izdajatelj in lastnik je „Slomškova družba“ v Ljubljani. Odgovorni urednik: Ivan Strukelj. Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebina 7. in 8. številki: Duhovnik in učitelj (Breznik Alojzij). — Nekaj misli o koedukaciji - koinstrukciji (prof. Andoljšek Iv.). — Izboljšanje glasbene vzgoje po šolah (Tavželj Stanko). — Naše kmečko nadaljevalno šolstvo (F. J.). — Nauk o duši (prof. E. Bojc). — Odlomek iz zapisnika prve učiteljske konference. — Vtisi hospitacije v gozdni šoli (Fr. Jandl). — Književne vesti. — Pokrajinska šolska založba nam je sporočila. — Šolska mladina in higiena (E. D.).

Obvestila za člane in naročnike »Slovenskega Učitelja«

V zadnji številki smo opozorili člane in naročnike na težak finančni položaj »Slovenskega Učitelja«. Jasno in odkrito smo navedli, pod kakšnimi pogoji ga je mogoče še izdajati. Nekateri so nas razumeli in so storili svojo dolžnost, kar nas zelo veseli. Še bolj nas bo pa razveselilo, če se še drugi zbude in predramijo ter se spomnijo znanega reka: Z združenimi močmi zmoremo vse, če je le dobra volja zraven. Ker smo mnenja, da nekateri pač niso brali zadnjega našega Naznanila, zato jih prosimo, da ga še enkrat preberejo in se ravnajo po njem. V zgled tovariške zavednosti in posnemanja navedemo, da sta tovariša V. Skubic in A. Brglez darovala v naš namen: prvi 15 lir, drugi 50 lir, za kar jima izrekamo zahvalo in priznanje in kličemo: Bog živi posnemalce!

Člane in naročnike »Slovenskega Učitelja«, ki so naročnino zanj za tekoče leto že poravnali, pa so po aprilu spremenili svoje naslove, prosimo lepo, da nam sporočijo, kam naj jim sedaj pošiljamo list. Oni, ki se mude v Ljubljani, ga lahko dobijo tudi osebno v prostorih Slomškove družbe, t. j. v Ulici 3. maja, dvorišče, I. nadstropje, in to v času od 10. do 12. ure dopoldne.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 22.80 L.

Položnice Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« imajo št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki.

Uprava in uredništvo.

Slovenski Učitelj

Pedagoška revija in glasilo »Slomškove družbe«

Leto XLII • V Ljubljani 1. novembra 1941-XX • Štev. 7-8

Breznik Alojzij

Duhovnik in učitelj¹

Navadno v takih referatih najprej temeljito opišemo dobo, v kateri živimo. Ker se je o naši dobi in o sodobnem življenju že veliko pisalo in govorilo, bom v nekaj stavkih skušal orisati razmere, v katerih živimo slovenski duhovniki in učitelji.

Kot najznačilnejšo oznako bi omenil dejstvo, da Slovenci vedno verno korakamo za velikimi svetovnimi trenji, idejami, svetovnimi nazori. Kar se v svetu zgodi na duhovnem, kulturnem, socialnem, vzgojnem polju, to pljuskuje tudi čez meje naše domovine. Navadno ne takoj. Ko se pri nas kaka ideja šele razcvete, pa mogoče ista v svoji domovini že tone in slabi. Za primer lahko omenimo determinizem in materialistično pojmovanje življenja in človeka. Sem lahko štejem tudi liberalizem na Slovenskem. Pri nas se je pozno pojavil in uveljavil. A v naših dneh je pri nas mnogo takih, ki gledajo v liberalizmu trajno veljaven in edino pravičen nazor, ki vidijo rešenje Slovencev in njihovo moč samo v uveljavljanju liberalizma, čeprav je v velikem svetu liberalizem že v zatonu in čeprav na tleh liberalizma še žive drugi, svetovni nazori. Liberalizem, ki v svetu že razpada, je pri nas še vedno v veljavi; vendar pa se tudi že pri nas pojavljajo znaki, ki govore za to, da slovenski liberalizem ne bo vedno med nami živel. Mladina liberalnih staršev je danes že v mnogih primerih neliberalna ter se opredeljuje v katoliške, ali pa v socialistične vrste.

Drugi značilni pojav za današnjo dobo pa bi bilo prehajanje idej iz mest na podeželje. Ali slično povedano: Prehajanje idej in načina življenja od inteligence preko napolinteligence v široke mase. Kot klasičen primer bi navedel Francijo. Kar so v prejšnjih desetletjih učili francoski razumniki, to je prešlo v zadnjih desetletjih v množico. Dočim so se mnogi francoski razumniki odtujili materializmu in se vračajo nazaj k duhovnosti, pa je francoske množice prevzelo materialistično pojmovanje življenja. — Saj je znano, da se francoska inteligenca vedno bolj vrača h katolicizmu. Ravno tako je tudi znano, da je versko življenje francoskih množic skoraj na tleh. Pred desetletji so univerzitetni profesorji proglašali svojo vero v materializem in so to svojo vero vcepjali svojim

¹ Referat na zborovanju posavskih Slomškarjev na Vidmu ob Savi dne 8. II. 1941.

slušalcem. Ti slušalci so potem kot profesorji na gimnazijah, učiteljskih in sličnih ustanovah naprej širili tista prepričanja, ki so jih dobili na univerzah. Tako so ideje pronicale z univerz preko srednjih šol v tiste ljudi, ki so učili in vzgajali ljudske množice. Medtem so se na univerzah pojavile že mnoge nove misli, mnogi novi pogledi na svet in življenje. A preden bodo te misli in ti pogledi prodrli med ljudi, bo trajalo desetletja.

In ta drugi značilni pojav nam bo razložil masikaj. Pred vojno so Slovenci obiskovali univerze v tujini. Gradec, Dunaj in tudi Praga. Na teh univerzah je vladal pretežno liberalizem in tega so srkali slovenski akademiki. Ne vsi. A vendar so potem mnogi sejali liberalni svetovni nazor na naših gimnazijah in naših učiteljskih. Iz naših učiteljskih so potem prihajali liberalno usmerjeni učitelji. V naše vasi in v naše trge so prinašali liberalne elemente. Veliko učiteljsčnikov je prihajalo iz liberalnih družin. K temu se je še pridružila liberalna vzgoja in liberalni svetovni nazor profesorjev ter liberalni način življenja v naših mestih.

A to še ni vse. Liberalni učni sistemi naših šol so povzročili tudi pojav tako imenovanih klerikalnih dijakov. Mnogi učiteljsčniki so prihajali iz vernih družin ali so mnogi imeli vsaj verne matere. Pa je mlad človek prišel v mesto, v življenje, ki se je popolnoma ločilo od življenja na deželi. V šoli je poslušal predavanja, napolnjena z liberalnimi gesli. Poslušal je razne pedagoške sisteme. Večkrat pač ni dobil enotne slike katoliškega vzgojnega sistema. Opazil je svetovnonazorna nasprotstva med profesorji samimi. Nekako bolj je vzljubil liberalne profesorje, ki so bili nekako manj strogi. Potem življenje tovarišev. Včasih se je pridružilo še tudi spolno zablodenje ali zdrknjenje v društva, ki niso podpirala njegovega katoliškega življenja. Potem moram priznati tudi dejstvo, da so veroučitelji bili včasih samo predmetni učitelji verouka. Samo da se je slušatelj naučil svoje lekcije in da je šel k zakramentom, kadar je to šola predpisala, pa je bilo dovolj. Zgodilo se je včasih, da se veroučitelji za izvenšolsko življenje svojih učencev niso dovolj zanimali. Vse to je počasi podiralo v mladem človeku praktično versko življenje. Iz tradicije je ostal »katoliški« študent. Bil je član katoliških društev. A njegovo praktično življenje se je velikokrat močno oddaljilo od pravega katoliškega življenja. Kljub temu, da je bil »katoliški« študent, je sprejemal vase liberalni pogled na razna vprašanja. Navadno se je to najbolj poznalo pri zakonskih vprašanjih, seksualnih problemih, nedeljski službi božji (pripadiga). Rado se je zgodilo, da je iz katoliškega svetovnega nazora črtal resnico o dolžnosti izpolnjevanja božjega dekaloga. Tako je absolviran učiteljsčnik lahko šel tudi v praktično delo. Mnogi »katoliški« mladi učitelji so šli med naše ljudi in katoliški svetovni nazor jim je bil pomešan z liberalnimi krilaticami, njihov svetovni nazor v resnici ni bil povsem katoliški in svojega življenja niso vedno uravnavali po normah katoliške moralke in nekako tuja jim je bila misel o praktičnem verskem življenju. To seveda ne velja za vse, saj so tudi idealni, res katoliški, res apostolski učitelji in učiteljice.

Kar tukaj še naj nekaj dostavim, da bo slika popolna. Mislim na politične konvertite. Nekateri so zaradi političnih sprememb v državi spremenili svoje politično prepričanje. Prešli so v klerikalne vrste, kakor se imenujejo pri nas tisti, ki niso v liberalnih ali protiverskih vodah. Pustili so naše naprednjake ter se uvrstili v vrste, ki priznavajo katoliški svetovni nazor. A pustili niso svoje prejšnje liberalne miselnosti. In tako se je zgodilo, da so bili v »klerikalnih« vrstah, po svojem življenju in svojem mišljenju pa so še vedno ostali v liberalnem svetu. Teža niso vsi storili iz koristoljubja. Prehod v katoliške politične vrste ni težak, a prehod v pravo katoliško življenje je večkrat združen s trpljenjem in odpovedjo.

Drugače je z duhovnikom. Kot dijak je mogoče tudi kolebal, mogoče je tudi taval. A njegov katolicizem je bil odpornejši, ker je navadno prihajal iz kmečkih, vernih družin. Pa čeprav je prišel z nepopolnim katoliškim nazorom v bogoslovje, je v bogoslovju šel skozi sistem katoliške teologije. Klasična tomistična filozofija je dala bogoslovcu neprecenljive dobrine. Naučila ga je misliti in motriti svet ter vse pojave v svetu katoliško. Naučila ga je kritičnosti in samostojnega razmišljanja ter presojanja. Potem je bogoslovec predelal dogmatiko, moralko, cerkveno pravo in še vse polno drugih pomožnih ved. Vse to je dalo bogoslovcu trden, enoten, zaokrožen katoliški svetovni nazor. Skozi leta je oblikoval svoj značaj, ker bogoslovje ni zahtevalo zgolj umske izobrazbe, ampak je enako pažnjo polagalo na asketsko vzgojo. Tako stopi mlad duhovnik v svet s trdnim katoliškim pogledom na življenje in s kolikor toliko izoblikovanim značajem. V enem je Kristus bolj upodobljen, v drugem manj, eden se bolj približuje idealnemu liku katoliškega duhovnika, drugi pa manj. Vendar vsak navadno kljub asketski vzgoji ohrani svoj temperament živahnosti ali počasnosti ali umerjenosti, borbenosti ali prizanesljivosti.

Učitelj in duhovnik se bosta takoj ob nastopu v svoji službi srečala. Srečala se bosta na silno važnem polju, namreč na vzgojnem. Srečala se bosta pri oblikovanju otroških duš. Toda ker vzgoja ni obsežena samo v čitanju, pisanju, računanju, učenju katekizma itd., lahko pri vzgojnem delu nastane med duhovnikom in učiteljem trenje. Prava vzgoja mora obsegati tudi oblikovanje volje, mišljenja in drugih umskih ter нравnih zmožnosti. Ker vzgoja vse to obsega, si težko predstavljamo kako vzgojo brez večje ali manjše naslonitve na ta ali oni svetovni nazor. Vzgoja pa, ki se ne naslanja na noben svetovni nazor, ni vzgoja v pravem pomenu besede, ampak predstavlja to ali ono metodo vlivanja začetkov človeškega znanja v otroške glave. Cilj prave vzgoje ni samo učen otrok, ampak otrok, ki bo učen in v ravno isti meri tudi нравno trden. Res, pri nas se direktno proti katolicizmu ne sme delati v šoli. Toda duhovnik bo hitro spoznal na svojih učencih, kakega mišljenja in kakega svetovnega nazora je razredni učitelj. Hitro bo videl, ali smatra učitelj verouk samo za enega izmed predmetov, hitro bo videl, ali daje učitelj verouku tisto mesto, ki mu gre. Po tem dejstvu bo duhovnik vedel, ali ga učitelj pri vzgojnem delu podpira, ali mu učitelj nasprotuje, ali pa je učitelj do verske vzgoje indife-

renten. Pod tem vidikom lahko delimo učiteljstvo na štiri skupine. Učiteljstvo, ki politično in svetovnonazorno ni v skladu z duhovnikom. Učiteljstvo, ki je svetovnonazorno v skladu z duhovnikom, ne pa politično. Učiteljstvo, ki je politično v skladu z duhovnikom, ne pa popolnoma svetovnonazorno. Učiteljstvo, ki je svetovnonazorno in politično v skladu z duhovnikom.

O sodelovanju duhovnika in učitelja, ki se svetovnonazorno in politično ločita, ne bom govoril. Učiteljstvo, ki ni v skladu z duhovnikom bodisi samo svetovnonazorno bodisi samo politično, duhovnika direktno ne bo oviralo pri vzgojnem šolskem delu. Učitelj, ki se samo svetovnonazorno loči od duhovnika, že zaradi politične skupnosti ne bo delal proti duhovnikovemu vzgojnemu delu v šoli, čeprav bo mogoče tak učitelj postavil vzgojo razuma pred vzgojo značaja. Duhovnik in učitelj, ki se samo politično ločita, se v šoli lahko razumeta, ker se glede svetovnega nazora ne ločita in bo torej isti svetovni nazor usmerjal njuno delo v šoli. Idealno sodelovanje med duhovnikom in učiteljem je seveda tedaj, ako se duhovnik in učitelj v vseh ozirih ujemata. Duhovnik daje otroku verski pouk, učitelj daje otroku pouk v vseh ostalih predmetih. Oba pa vzgajata otroka v nrvnem oziru, vzgajata skladno, vzgajata sporazumno. V tem primeru doprinašata duhovnik in učitelj svoj delež pri oblikovanju krepkih in zdravih značajev.

Toda duhovnik in učitelj se ne srečata samo v šoli. Kakor duhovnik ne omejuje svojega dela samo na šolo, tako tudi učitelj deluje večkrat izven šole. Na gospodarskem polju (sadjarske in slične podružnice, zadruge); redkeje na socialnem polju; navadno na prosvetnem in organizatornem polju (kat. organizacije, liberalne, gasilska društva i. dr.). Svetovnonazorna oziroma politična pripadnost odloča tudi tu. Štiri skupine lahko navedemo. Učiteljstvo, ki je aktivno pri nekatoliških društvih. Učiteljstvo, ki je v nekatoliških organizacijah, a ni aktivno. Učiteljstvo, ki je aktivno v katoliških organizacijah. Učiteljstvo, ki je v katoliških organizacijah, a ni aktivno (teh je mnogo). Živijo močno notranje življenje, posvečujejo sami sebe in mislijo, da je dovolj, če zveličajo sami sebe. (Dalje.)

Prof. Andoljšek Iv.

Nekaj misli k pravdi o nekaj misli koedukaciji - koinstrukciji

O koedukaciji se je že mnogo pisalo in govorilo, a je vendar ostalo vse več ali manj pri starem. To dokazuje, da problem ni enostaven in se ne da rešiti kar čez noč.

Oglejmo si ime koedukacija. Educo (lat.) = vzgojim, vzgajam; co, con = skupaj; educatio (lat.) = vzgoja; coeducatio (novolat.) = skupna vzgoja (dečkov in deklic).

Ko govorimo o koedukaciji, navadno ne pomislimo, da je to prej koinstrukcija kakor koedukacija. Zakaj tako? Morda bi mi kdo očital, da sem pikolovec. Zadeva je globlja. Vemo, da gre danes teženje za tem, da bi šola vzgajala. Če pa gre teženje za tem, da bi vzgajala, je logičen sklep, da ne vzgaja ali pa da vsaj premalo vzgaja. Vzgojne vplive v našem šolstvu močno ovira didaktični materializem.

Tista struja, ki trdi, da šola vzgaja, bi dejala, da je koedukacija — koedukacija; tisti struji pa, ki trdi, da šola v prvi vrsti uči, bi bila koedukacija koinstrukcija, t. j. skupno poučevanje dečkov in deklic. Toliko o izrazih.

Kadar govorimo o koedukaciji, navadno mislimo na to, ali je dobro, da se dečki in deklice skupno (v enem razredu) vzgajajo ali ne. V tem smislu pojmovana koedukacija meri na vprašanje, če koedukacija škoduje ali ne škoduje zdravemu spolnemu razvoju.

Poslušajmo mladinsko psihologijo! Mladinska psihologija nam pove, da je mladina nekako do 8. leta spolno nevtralna. To se najlepše kaže v medsebojnem občevanju. Mladina obojega spola preživlja svojo mladost v skupni igri. Naj bodo to poklicne ali kakršne koli druge igre; otroci se skupno igrajo in drug drugemu pri igri tudi pomagajo.

Po 8. letu pa nastopi dvospolna (biseksualna) doba. Mladini prihaja počasi do zavesti, da je on — ona. Prav zaradi tega se deček začne umikati deklici in obratno. Odslej se normalno otroci ne igrajo več skupaj, drug drugega zmerjajo ali celo pretepajo. Smisel tega umikanja je v tem, da narava pripravlja mlado bitje na spolno godnost.

»Potrebno je v ta namen, da vsak izmed obeh spolov čim bolj in pa nemoteno v »predpubertetni dobi« pričujoče stopnje, to je med 11. in 13. letom, razvija to, kar premore samosvojegega, preden stopi v ljubavno razmerje z drugim spolom. Ako bi se duševno privlačevanje med seboj začelo brž s tem momentom, ko se dečko in dekle zavesta svojega spola, bi to psihične razlike med obema bolj zabrisovalo, nego pa jim pomagalo, da pridejo v čim večji meri do veljave.« (Ozvald: Duševna rast otroka in mladostnika, str. 99.)

Prav je, da se psihične razlike med spoloma ne zbrisejo, ker prav na tej polariteti sloni privlačnost spolov (poleg spolnega nagona seveda).

Ako narava sama skrbi za to, da dečka in deklico pravočasno loči, tedaj je na dlani, da je nenaravno, če ju silimo k sožitju s tem, da ju utesnjemo med štiri stene v razredu.

Predpubertetna in pubertetna doba sta najbolj občutljivi za dražljaje. Ker se v tej dobi vrše v mladem bitju važne biološke in psihološke spremembe, je najbolje, če deček in deklica živita ločeno. To se pravi, da koedukacija v tej dobi ni priporočljiva.

Kmalu nato se pojavi živo zanimanje za drugi spol. To zanimanje izdaja vse vedenje obeh. Nikakor ne gre tega zanimanja podpihovati.

V prid koedukaciji bi govoril hitrejši tempo ženskega razvoja. Deklice se ne zanimajo za enako stare dečke. Nekateri, ki se ogrevajo za koedukacijo, menijo, da spolni miki počasi otope ter so dečki v razredu le sošolci deklicam. Čestokrat jo zagovarjajo tudi s tekmovanjem v učenju in drugim.

Pravda glede koedukacije v spolnem pogledu menda ni najbolj važna.

Vprašajmo se rajši, kako bi ozdravili sodobno gnilo moralo, ker zastruplja našo mladino ne le v mestu, ampak tudi že na deželi (časopisje, slikarstvo, kino, izložbe, stanovanjska beda, moda itd.).

Važnejše vprašanje koedukacije je v tem, koliko zaslužuje ženo v ženi; drugače rečeno, ali so moške šole prikladne ženski mladini.

Da bomo rešili to vprašanje, si oglejmo biološko-psihološke posebnosti žene.

Razlika med moškim in ženskim spolom ni le v genitalijah, nego je mnogo globlja. Že zgradba ženskega telesa je drugačna kakor zgradba moškega telesa. Odveč bi bilo navajati posebnosti. Žensko telo je zgrajeno tako, da bi kdaj služilo materinstvu. Tudi tempo telesnega razvoja je drugačen pri ženi kot pri moškem. Nekateri biologi so mnenja, da sleherni milijonski člen ženskega telesa — stanica — kaže, da je delec ženskega telesa.

Tudi v duševnem pogledu so znatne razlike. Že malo dekletce se instinktivno igra s punčko in jo tako ali drugače neguje ter skrbi zanjo. Ko sem dal nekoč učenkam II. razr. mešč. šole za žensko nalogo naslov »Spomin pred sliko moje mladosti«, je ni bilo naloge, v kateri ne bi bila omenjena »punčka«. Drugačno zanimanje pa je pokazala naloga dečkov v istem razredu.

Ta skrbstveni in negovalni instinkt se kaže pri ženi tudi kasneje ob vsaki priliki. Deček bi sunil ubogo mačico sredi ceste z nogo, dekletce pa bi jo vzelo v naročje, jo ljubko božalo in se z njo »razgovarjalo«.

Te poteze glasno narekujejo kasnejše poplemeniteno materinstvo. Ženska hoče za nekoga skrbeti in se zanj žrtvovati.

Zgodaj se kaže pri ženi tudi estetični čut. Že dekletce je nežno in ljubi rože, okraske na oblekah, ljubi snago in drugo. Vse to kažejo deklice pri ženskem ročnem delu.

Žena je močno čustvena in manj hladno razumska. Ima več smisla za sintezo kakor za razumsko analitično smer. Spranger je mnenja, da se prav iz te totalnostne usmerjenosti laže preda religioznemu čustvu kakor razumarsko-analitični moški tip.

Diferencialna psihologija je pokazala, da je ženska pri sprejemanju bolj receptivna kakor aktivna. Naravnost čudna, a resnična je trditev, da se ženske v naših šolah skoraj bolje uče kot moški. To seveda ni nič slučajnega. Naše šolstvo močno goji receptivnost in spomin. S pridnostjo in vztrajnostjo pa je lahko zadostiti zahtevam našega šolstva. Pridne pa so učenke navadno vedno bolj kakor učenci.

Morda bi kdo mislil, da hočem podcenjevati ženske sposobnosti, ker sem moški.

Vprašanje, kdo je sposobnejši, moški ali ženska, se mi zdi prav tako nesmiselno kakor vprašanje, ali je važnejši za življenje želodec ali so važnejši možgani. Oboje je potrebno za življenje.

Prav tako sta oba (moški in ženska) s svojimi psihofizičnimi posebnostmi potrebna za obstoj človeške družbe. Nikakor pa ni prav, če se skuša moški »poženskiti« ali ženska »pomoškiti«.

Iz navedenih nekaj misli sledi, da ženske šole ne bi smele biti take kot moške šole.

Ženski duševno-telesni ustroj zahteva ženskih šol. S tega vidika je torej koedukacija (koinstrukcija) zgrešena in škoduje narodovi kulturni, нравstveni in biološki rasti.

Morda bi kateri ugovarjal, da so ženske prav tako sposobne za moške službe kot moški. Te trditve ne zanikam, toda pristavljam, da ne vse. Če so poročene, opravljajo svoj posel v škodo družine ali službe. Zakaj ne bi bile naše šole tako krojene, da bi izkoristile vse tiste odlike, ki jih premore žensko bistvo? Seveda je drugo veliko vprašanje, kakšne naj bi bile te šole.

O smernicah za izobrazbo ženske mladine pravi dr. K. Ozvald:

»In tako bi ženska izobrazba v današnji do tal razrvani dobi imela pretežno biti zasidrana v področju rodbinske kulture. To se pravi, da se od izobrazbene žene, čeprav morda izvršuje kak poklic, pred vsem drugim opravičeno zahteva, da bodi v stanu materinsko misliti, čutiti, hoteti in dejstvovati (tudi nasproti tistim, ki jih ni telesno rodila), ali drugače rečeno, da znaj biti čuvarica najnežnejših vezi med človekom in človekom.« (»Kult. pedagogika« 168.) — In še:

»Uvažujoč zakonitost sposobnosti, se da pravo mesto odkazati tisti abotnosti naših dni, ki jo narekuje moda in ki ji je idejni potek slepo, da ne rečem — opičje posnemanje: ženskemu študiju po moškem vzorcu. Noben narod ne potrebuje učenih žen, učenih deklet, tem bolj pa bomo kmalu potrebovali — zdravih mater. Kaj koristi visoko razvita psiha za grudmi, ki so postale nesposobne!« (»Smernice novega življenja«.)

Problem koedukacije torej ni toliko v tem, da bi bil izčrpan že s spolnimi odnosi dečkov do deklic, nego je važnejše vprašanje, kako odkopati s pomočjo primernih šol zlato žilo ženskega bistva in to zlato porabiti v prid narodu in človeštvu.

V zadnjem času je prosvetna uprava v tem pogledu nekaj storila. Seveda s tem, če ločimo dečke od deklic ali jih kakor koli presedemo, še nismo rešili problema koedukacije.

Če imamo že celo vrsto najrazličnejših strokovnih šol, zakaj bi tudi ženske ne dobile sebi primernih šol.

Izboljšanje glasbene vzgoje po šolah

Živimo v dobi skrajno brezobzirnega materializma, ki mora z matematično sigurnostjo v najkrajšem času pognati ves svet v propast. Pri izpreminjanju odraslih je up na kak uspeh minimalen, pač pa mogoče še ni prepozno, če začnemo s skrajno doslednostjo pri izpremembi vzgoje rodu, ki bo prevzel našo dediščino. Vse kaže, da bo ta rod moral graditi na razvalinah preteklosti popolnoma novo družabno obliko življenja. Vse je torej odvisno od tega, če bomo ta rod vzgojili tako, da bo njegov pogled dvignjen kvišku — k višjim vrednotam!

Poleg verske vzgoje brez dvoma najbolj poplemeniti človeka umetnostna vzgoja in od te prvenstveno glasbena! Slovenci smo v srečnem položaju, da je naš mehko čuteči narod že po naravi dovzeten za glasbo, kar nam dokazuje nebroj glasbenih ustanov in društev, vokalnih in instrumentalnih. Da pa bo glasbeno sodelovanje ne samo aktivno, ampak tudi pasivno, na zadostni umetniški višini, je treba začeti z dosledno smotrno glasbeno vzgojo že v osnovni šoli! Zavedati se moramo, da za splošno glasbeno naobrazbo naroda ne zadostuje kader čim više izobraženih glasbenikov, ampak da je v mnogo višji meri odvisna od glasbene vzgoje glasbene publike. Poudarjam pojem glasbene vzgoje, kajti za publiko res ni treba vsega ogromnega strokovnega znanja, ki je potrebno aktivnemu glasbeniku, vendar pa je za razumevanje umetnostno visokovrednih glasbenih umetnin nujno potrebno znanje osnovnih glasbenih pojmov, in to moramo zahtevati že od osnovne šole! Že v prvih štirih letih osnovne šole mora učenec poznati vse najvažnejše iz elementarne teorije, kar je v učnem načrtu itak predpisano, a se skoro nikjer ne izvaja. V zvezi s teorijo naj bo strogo predpisan izbor narodnih pesmi, za Slovence prvenstveno slovenskih, ki naj bodo znanstveno-kritično obdelane od pravih strokovnjakov, ne pa od strokovno na pol izobraženih ljubiteljev glasbe, ki iz čisto materialnih razlogov v množicah izdajajo narodne pesmi, a zaradi strokovnega neznanja v naravnost neverjetno izkaženi obliki! — Sama teoretska snov pa je mrtva, če se učencu ne pokaže živa, to je, če je ne sliši! Zato ne moremo nikdar dovolj ceniti glasbeno-vzgojne vrednosti mladinskih zborov.

Za uvod v višje razumevanje glasbenih del naj poskrbi naša prosvetna uprava sporazumno z radiofonsko oddajo postajo v obliki šolskih ur. Vsak teden naj bi bilo ob šolskem času vsaj eno enourno predavanje o glasbeni zgodovini, glasbenih formah in tudi o instrumentih v zvezi z reproducirano glasbo. Take šolske ure naj bi vodil en sam strokovnjak-pedagog po za celo leto v naprej določenem programu, upoštevajoč predvsem jubileje domačih glasbenikov in tujih glasbenikov največje glasbeno-zgodovinske vrednosti. Upam, da danes ni več potrebno komentarja, da mora vsaka šola imeti dober radiosprejemnik, ker brez njega si res ne

morem misliti resnega dela narodne prosvete, ki se danes na vseh mestih toliko podčrtava.

V višjih razredih osnovne šole naj se pouk elementarne teorije izpopolni in zaokroži, resneje pa se obravnava nauk o instrumentih, glasbenih formah in fonetiki (seveda samo najvažnejše in v najpoljudnejši obliki), kar naj vse služi za pripravo učenca za življenje, da bo dobil zanimanje do sodelovanja v pevskih in godbenih društvih. Poudarjam pa, da nikakor ne sme biti cilj glasbenega pouka kopičenje glasbene znanosti, ampak samo glasbena vzgoja, ki mora najvišjo glasbeno umetnost napraviti dostopno vsem plastem naroda!

Kar velja za osnovno šolo, velja še v večji meri za meščansko šolo in če hočemo biti dosledni idejam glasbene vzgoje vsega naroda, spada glasbeni pouk neobhodno tudi v vse strokovne šole! V izrazito strokovnih šolah, kakor so n. pr. obrtne, trgovske itd., je ves sistem pouka tako materialistično usmerjen, da za srčno omiko učenca skoraj ni prilike, kar se v pretežni večini na učencu tudi po obnašanju v javnosti preočito pozna. Prava glasbena vzgoja bi brez dvoma močno izravnala to nevarno vrzel.

Da pa bo zamogel ljudskošolski učitelj zadostiti zahtevam glasbene vzgoje poverjene mu mladine, mora biti sam zadostno glasbeno naobražen. Ves glasbeni pouk na učiteljskih je danes obsežen pod naslovom petje in goslanje. V pevskih urah, ki jim je v vsakem letniku določena samo po ena ura tedensko, se poleg petja poučuje še elementarna teorija, harmonija, osnove kontrapunkta, fonetika in glasbena zgodovina. Pravo petje se poučuje neobvezno kot zborna petje. Goslanje se poučuje do vključno četrtega letnika, in sicer po dve uri tedensko. Pouk je navadno v skupinah. Koliko časa in pažnje lahko posveti profesor posameznemu učencu, si vsak lahko sam izračuna. Da se za učitelja tako važnemu predmetu posveča na učiteljskih tako malo pažnje, je naravnost nerazumljivo! Ljubljansko učiteljske ima sicer res svoj šolski orkester, a to je osebna zasluga profesorjeva, ker po zakonu o učiteljskih to ne spada v njegovo službeno dolžnost.

Učni načrt glasbe na učiteljskih je treba temeljito preurediti! Če se že mora dati glasbenemu pouku enoten naslov, potem je edino primeren »nauk o glasbi«, ker petje je čisto samostojna panoga glasbe. — Predvsem pa je treba teoretskemu glasbenemu pouku odmeriti najmanj dve uri tedensko, modernizirati učni načrt in predpisati primerne učbenike, ki jih bo bodoči učitelj tudi pozneje v življenju lahko praktično uporabljal!

Glasbeni pouk mora biti podprt z modernimi učili, kot so: slike, instrumenti, modeli iz mavca, dober gramofon s priključkom na radioaparatus, izbor gramofonskih plošč instrumentalne in vokalne glasbe, zbirka orkestralnih partitur — vsako delo v več izvodih glede analitičnega študija, in končno še lastni šolski orkester vsaj v salonski zasedbi. Za učiteljske mogoče najvažnejši praktični šolski predmet naj bo dirigiranje tako vokalnih, kakor tudi instrumentalnih del, saj bo to pozneje na svojem služ-

benem mestu bolj krvavo rabil, kot vso višjo matematiko, s katero se je na učiteljskih mučil štiri leta!

Neprecenljive važnosti za učiteljsčnika je posebno posečanje javnih glasbenih prireditev, kajti če hoče pozneje kot učitelj uspešno sodelovati pri glasbeni vzgoji naroda, mora neizogibno čim več vzornih glasbenih nastopov tudi sam slišati! Posečanje takih prireditev bi moralo biti direktno z zakonom predpisano. Ker pa se ravno učiteljski naraščaj rekrutira v pretežni večini iz slabše situiranih slojev, bi morala oblast najti način, ki bi zmanjšal gmotne žrtve na skrajni minimum.

Temeljito je treba preurediti tudi ozkosrčno pojmovanje instrumentalnega pouka, ki naj ostane v principu obvezen še nadalje, a prost v izbiri instrumenta. Poučuje naj se po izbiri učenca klavir in violina, orgle pa kot neobvezen predmet. Tedenski čas pouka v posameznem letniku naj bo predpisan le za učenca in ne za profesorja. Da zahtevamo zopetno uvedbo klavirja kot obvezen predmet, nas sili k temu praktična potreba. Učitelj je marsikje edina primerna osebnost za vodstvo pevskega zbora ali orkestra, ker organist je poleg svoje službe večinoma še obrtnik in tudi nima vedno zadostne splošne naobrazbe, da bi posebno v večjih krajih mogel pritegniti vse sposobnejše ljudi k sodelovanju. Ker imajo v večjih krajih že povsod vpeljane posebne šolske maše, je zelo primerno že zaradi avtoritete učitelja, da pri teh mašah sam vodi petje na koru in tudi sam spremlja zbor na orglah. Ljubljansko učiteljsče n. pr. ima svoje šolske orgle¹ — gotovo ne brez vzroka, ki pa so sedaj za zavod mrtev kapital. Zato naj se vpeljejo orgle zopet vsaj kot neobvezen učni predmet!

Ker postane pouk v instrumentih zanimiv šele v orkestru, zato ne sme biti učiteljsča brez lastnega orkestra. Orkester sestaviti ne bo težko, ker kjer je učiteljsče, tam je tudi tako visoko organizirana glasbena šola, da se dijak lahko privatno uči vsakega instrumenta. Seveda jih je treba opozoriti na to že prvi dan pri vstopu na učiteljsče.

Prosветna uprava naj skrbi za nastavitve zadostnega števila profesorjev glasbe. Zaradi splošnega pomanjkanja profesorjev sta n. pr. na ljubljanskem učiteljsču za ves glasbeni pouk samo dva profesorja delno zaposlena na učiteljsču, ostali profesorji glasbe, ki so v staležu učiteljsča, pa so dodeljeni drugim ljubljanskim srednjim šolam.

Prehajam končno k najvažnejši vrsti srednjih šol, ki vzgaja narodovo inteligenco, h gimnazijam. Vsi čutimo, da gimnazija ni več to, kar je bila, in še manj, kar bi morala biti!

Osutek novega srednješolskega zakona podčrtava tendenco vrnitve k stari klasični vzgoji in v njegovem končnem osnutku najdemo res mnoge daljnosežne izpremembe v tej smeri. Obenem pa moramo z žalostjo ugotoviti, da so gospodje klasiki, ki so delali na tem osnutku, namenoma prezrli dejstvo, da je bil eden najvažnejših naučnih predmetov stare klasične šole ravno vsestranska glasbena vzgoja! Glasbena vzgoja gimna-

¹ Jih nima več. Op. uredništva.

zija je pa v novem srednješolskem zakonu ostala v istem obsegu in v isti obliki kot v starem, ta je pa takšna, da gimnazija res nič ne izgubi, če se še to črta iz njenih učnih načrtov!

Ves glasbeni pouk na gimnazijah je obvezen samo dve leti, in še to v I. in II. razredu, ko dijak umsko še ni dovolj dozorel za resnejšo poglobitev v študij, ostali pouk pa je neobvezno zborna petje, čigar namen je skrbeti za zabavni del neštevilnih šolskih proslav in kjer še ni pri šolskih mašah vpeljana ljudsko petje, oskrbuje tudi cerkveno petje na koru. Predmet sam nosi naslov »petje«, po učnem načrtu pa je vnesen med »veščine« kakor ročno delo in podobno, kar pri dijaku ubije vsako avtoriteto tako do predmeta kakor tudi do profesorja, ki ta predmet poučuje.

Da zadobi pouk glasbe kot šolski predmet potrebno resnost, zahtevamo najprej, da se vnese med naučne predmete z vsemi pravicami naučnega predmeta. Dalje je potrebno, da se prenese težišče glasbene vzgoje gimnazijca iz nižje gimnazije v višjo, kjer dijakov razum že dozoreva. Končno naj pokaže gimnazijec svojo zrelost pri maturi tudi iz glasbe, kar je popolnoma upravičeno, če pomislimo, da mora polagati pismeno in ustno maturo iz višje matematike, čeprav najmanj 60% maturantov v življenju ne bo rabilo več matematičnega znanja, kot se poučuje v osnovni šoli, dočim mora vsakega pravega inteligenta vse življenje nujna duševna potreba siliti k obiskovanju koncertov, od katerih pa odhaja razočaran, ker zaradi neznanja ne more slediti pravi umetnosti. Dovolj bo, če cenjene bralce opozorim samo na en primer iz drugega področja, da boste to trditev laže razumeli. V literaturi se n. pr. poučuje in vzgaja gimnazijec teoretsko in tudi praktično skozi vseh osem let gimnazijskega študija, a gotovo ne zato, da bi vsi gimnazijci postali literatje, temveč le zato, da bo inteligent živel pravo duševno življenje inteligenta, da bo v polni meri z razumevanjem užival neprecenljive sadove visoke literarne umetnosti. In kar velja za literaturo, mora v nič manjši meri veljati tudi za glasbo, s katero je posebno naš slovenski narod že po svoji naravi tako tesno povezan, kar nam pričajo že narodni običaji, ki niso nikjer brez petja in godbe.

Glasbena vzgoja gimnazijca mora biti smotrna! V nižji gimnaziji, kjer naj se pouk kot obvezen raztegne na vse štiri razrede, je treba v elementarni teoriji najprej urediti in nadoknaditi to, kar je zamudila osnovna šola! Za tem pa je najvažnejša vzgoja muzikalnosti, ki naj doseže čim čistejšo intonacijo in dober glasbeni spomin. Brez tega je prava glasbena vzgoja v višji gimnaziji možna le nadpovprečno obdarjenim, dočim mora obstati temeljno pedagoško načelo, da je vsak pouk dostopen vsem. Zelo slab posluš ima kvečjemu 5% dijakov, in še ta se da s smotrnimi in vztrajnimi vajami čudovito izboljšati! Zato ne bo preveč, če zahtevamo, da mora absolviran nižješolec doseči sposobnost zapeti primavista kratko melodijo brez komplicirane modulacije in kromatike, ter takšno melodijo po melodijskem diktatu tudi zapisati. To je nujno potrebno za uspe-

šen analitski študij težjih glasbenih del, ki naj bo poleg glasbene zgodovine najvažnejši del glasbenega pouka v višji gimnaziji.

Kakor sem že prej omenil, naj se pravo težišče glasbene vzgoje prenese v višjo gimnazijo, in sicer naj se poučuje obvezno in v vseh štirih razredih. V V. in VI. razredu naj se poučuje prvenstveno analiza glasbenih form s predhodnim uvodom o formah. Dodatno k temu je potrebno še nekaj pojmov iz harmonije, kontrapunkta, nauka o instrumentih, akustike in fonetike, a to samo na kratko med razlago in ne kot snov, ki se je je treba učiti na pamet. Kot učila pri tem pouku so: zbirka partitur instrumentalne in vokalne glasbe, tem odgovarjajoči izbor gramofonskih plošč, gramofon s priključkom na radijski aparat in mali šolski orkester v salonski zasedbi. Sodeluje naj ves razred; zato naj ima zbirka partitur vsako delo v več izvodih. Kot učni pripomoček izven šole naj bi bil za dijaka z zakonom predpisan obisk najvažnejših glasbenih prireditev v kraju gimnazije.

Da se dijak seznani z zgodovinskim razvojem glasbene umetnosti, kar je za pravo razumevanje glasbenika kot umetnika v njegovih delih nujno potrebno, naj se v VII. in VIII. razredu obvezno poučuje glasbena zgodovina. Ta naj se tudi izprašuje pri maturi vsaj kot glasbeno-zgodovinsko vprašanje v zvezi z občo zgodovino. Vprašanja naj stavi in soodloča pri oceni seveda profesor glasbe.

Za zunanji prestiž zavoda pa naj še nadalje skrbita gimnazijski pevski zbor in gimnazijski orkester. Da pa bodo imeli nastopi potrebno umetniško vrednost, naj se predvsem omeji število nastopov in uredi obveznost sodelovanja dijakov, ki so sposobni sodelovanja, za kar je potreben dober glas in primerna spretnost igranja na instrumentih.

Da iznesene zahteve po reformi glasbene vzgoje niso utopija, ampak nujno potrebne in stvarno izvedljive, nam dokazuje dejstvo, da imamo v Sloveniji že praktično zelo uspel poizkus realizacije teh misli. Na mestni ženski realni gimnaziji v Ljubljani je v preteklem šolskem letu (za poizkus kot prost predmet) z velikim uspehom in zadovoljstvom s strani profesorja in učenk poučeval v tem smislu g. prof. dr. Anton Dolinar. On ima mnogo neprecenljivih praktičnih izkušenj, ki bi z njimi stvari v korist rade volje sodeloval tako pri sestavi učnih načrtov kakor tudi pri sestavljanju prepotrebni učbenikov, ki so nujno potrebni, da se čim bolj zmanjša izguba dragocenega časa z zapisovanjem opomb in ponavljanjem pri razlagi.

Končno poudarjam še enkrat, da nam ni za kopicenje glasbene znanosti pri mladini, ampak le za glasbeno vzgojo naroda vseh slojev, ali po domače povedano, za umetnostno čim više vzgojeno glasbeno občinstvo. Le dovolj glasbeno izobrazena in glasbeno pravilno vzgojena glasbena publika bo mogla slediti najčistejši glasbeni umetnosti. Če hoče naš narod, v kar ne dvomimo, da bo zopet polno operno gledališče in koncertne dvorane, prazna pa zabavišča, kjer se servira tendenčna glasba umetniško dvomljive vrednosti, naj složno zahteva, da se naše težnje upoštevajo in v polni meri realizirajo na pristojnih mestih v obliki zakonskih določil v novih šolskih zakonih ali pa z izrednimi zakonskimi odredbami.

Nāše kmeĉko nadaljevalno ŝolstvo

Prve kmeĉkonadaljevalne ŝole so priĉele s poukom takoj po letu 1919. Zaradi skromnih sredstev se niso mogle prav razviti. Ŝele l. 1928., ko je njih financiranje preŝlo v kompetence takratnih oblastnih samouprav, so se naglo razmnoŝile in priĉele z intenzivnim delom. Do danes jih je bilo ustanovljenih 369. Letno je bilo v obratu pribliŝno 70 takih ŝol z 2600 uĉenci. Za naŝe razmere je to premalo. Priŝli sta povpreĉno na okraj 2 kmeĉkonadaljevalni ŝoli. Najveĉja ovira razvoja je bilo finanĉno vpraŝanje. Bivŝa banska uprava je votirala letno povpreĉno 300.000 din za vzdrŝevanje teh ŝol. Njih ŝtevilo je bilo odvisno od vsakoletnega kredita. Vendar bi se morala najti za pomnoŝitev teh ŝol neka reŝitev, ker so kmeĉkonadaljevalne ŝole velikega pomena za kmeĉko ljudstvo. Vsi stanovi imajo danes svoje strokovne ŝole, celo obrtniki. Vajenci dobijo strokovno ŝolsko izobrazbo v triletnih obrtnonadaljevalnih ŝolah, ki jih vzdrŝujejo obĉina, Zbornica za trgovino in obrt in pokrajina. In vendar je obrtniŝkega stanu mnogo manj kakor kmetskega. Edini kmet ostaja ŝe nadalje brez strokovnega pouka, 95 % kmeĉke mladine ne more obiskovati kmetijskih ŝol, ker nima sredstev. Druga ovira je majhno ŝtevilo strokovnih kmetijskih ŝol (5 v Sloveniji: v Mariboru in Sv. Juriju ob juŝ. ŝel., na Grmu, Rakiĉanih in Poljĉah). S ŝtudijem na kmetijskih strokovnih ŝolah ni mogoĉe reŝiti tega problema. Vendar kmeĉka mladina ne sme ostati brez nadaljnje izobrazbe. Kmet ima opravka z ŝivim bitjem: zemljo, rastlinami, ŝivino. Ni dovolj, da zna samo delati. Naĉina obdelovanja se sicer lahko priuĉi od svojega oĉeta, toda za napredno kmetovanje je treba poznati vzroke doĝajanja. Zdravnik mora poznati bolnika in bolezen, preden more zdraviti. Tudi kmet mora poznati zemljo in zakone doĝajanja, ĉe hoĉe »umno« kmetovati. Nadalje mora kmetovalec poznati bolezni in vzroke bolezni kulturnih rastlin in ŝivine, ĉe se hoĉe obvarovati obĉutne ŝkode. Kmetovalec mora biti izobrazen, samo tedaj bo »umno« kmetoval. To izobrazbo morajo posredovati kmeĉkonadaljevalne ŝole. Kaj je torej njih smoter? Namen kmeĉkonadaljevalnih ŝol je priprava kmeĉke mladine za poklicno delo in usposobitev za aktivno udeleŝtvanje v kmeĉkem obĉestvu. Kmeĉkonadaljevalna ŝola mora graditi na osnove ljudske ŝole, a ne sme podajati svojim gojencem podrobne, izĉrpane in sistematske izobrazbe iz vseh kmetijskih panog. V nasprotju s kmetijskostrokovnimi ŝolami prihajajo tu do izraza le one kmetijske pridobitne panoge, ki jih bo uĉenec rabil v praktiĉnem ŝivljenju. Temelj je v krajevnih gospodarskih razmerah. Kmeĉkonadaljevalna ŝola mora rasti iz potreb kmeĉkega poklicnega dela. Srediŝĉe je glavna pridobitna panoga v dotiĉnem ŝolskem okoliŝu, n. pr. v Slov. goricah vinogradniŝtvo in sadjarstvo, v Prekmurju poljedelstvo, v Savinjski dolini hmeljarstvo, na Pohorju in Notranjskem gozdarstvo itd. Pravilno in realno je, da obravnavajo ono, kar kmetje res rabijo. Napaĉno bi bilo, ĉe bi govorili obŝirno o vinogradniŝtvu na Gorenjskem, ne bi pa videli krog in krog

gozdov. Krajevne gospodarske okoliščine morajo dati pobudo za delo. Izbirali bomo predvsem napake, ki jih delajo kmetje pri svojem praktičnem delu. Zato je važno, da gre učitelj med ljudstvo. Biti mora res ljudski učitelj, ki živi z narodom, ga razume v njegovem stanju ter je pripravljen mu pomagati po svojih močeh. Opazovati mora kmetovo delo, se zanimati za njegovo obdelavo in za uspeh njegovega truda. Ko bo dobro spoznal načine in napake njegovega poklicnega dela, bo dobil snov za pouk. Takih napak je vse polno, n. pr.: prečesto sajenje sadnega drevja, prediranje rod. mehurja z gnojnimi vilami, valjanje suhe zemlje po setvi ajde, neekonomsko upravljanje z gnojnico itd.

Vzporedno z obravnavanjem napak iz kmečkega poklicnega dela (poljedelstvo, živinoreja, gozdarstvo, vinogradništvo, travništvo, sadjarstvo) gre obravnava problemov iz kmečkega občestva (sociologija, združništvo, kmečko gospodarstvo, zdravstvo, zakonodajstvo). Kmet ni le poljedelec, ni le v odnosu do zemlje, temveč je tesno povezan kot član človeške zajednice v človeško družbo. Bilo bi napačno, če bi videli le napake njegovega dela in ne vseh onih problemov, ki izvirajo iz njegovega dotika z občestvom: seznaniti se mora z družinskim življenjem (da bo vedel, kaj je osnova vsake miroljubne družine), sodelovati mora kot aktiven član in ne kot odklanjajoč kritik, spoznati razne gospodarske, prosvetne, socialne in verske zajednice, poznati mora njih smoter in organizacijo ter se v njih aktivno udeleževati. S spoznanjem vseh činiteljev občestvenega življenja in s pravilnim vrednotenjem za kmečko zajednico se bo kmet laže vživel v življenje in uspešneje branil pred izkoriščanjem. Kmet mora postati delujoč član in se mora plodno udeleževati v javnem življenju. Koliko gospodarskih nesreč bi bilo manj, kolike škode bi se obvaroval kmet, koliko manj zavisti, zla in sovraštva bi bilo v družini in na vasi, če bi bil kmet bolje poučen o vseh perečih vprašanih občestvenega življenja. Koliko tožb je zaradi nepoznanja katastrske mape, koliko sovraštva zaradi sumničenj in neobjektivnih kritik občinskih mož, koliko razprtij zaradi trmoglavosti in verske mlačnosti. Poleg priprav za poklicno delo je najnujnejša naloga kmečkonadaljevalne šole gojitev zavesti skupnosti in čuta odgovornosti do bližnjega in skupnosti ter buditev ljubezni do kmečke grude in dela.

Voditelji k. n. š. so učitelji ljudskih šol. Seveda se mora učitelj poglobiti v delo in življenje kmečkega ljudstva. Edino učitelja veže dolžnost, spoznati kmečki živelj na vasi. Živeti mora z ljudstvom in za njega. Učitelj mora biti pedagoško-metodično dovolj izobražen in dovolj pripravljen za delo v kmeč. nad. šoli. Večina učiteljstva pa ni dovolj strokovno pripravljena za ta pouk. Dobro bi bilo, da bi dobilo učiteljstvo že na učiteljišču nekaj več strokovne kmetske izobrazbe. Ni pa potrebna kaka strokovna in sistematska izobrazba. To ni niti namen kmet. nad. šol, kjer mora biti podajanje preprosto in poljudno, čim manj abstraktno in teoretično. Seveda mora imeti učitelj osnovne in temeljne pojme v vseh kmetijskih panogah. Učiteljstvo, ki je na vasi začutilo potrebo in veselje do dela v kmeč. nad. šolah, naj se pripravlja v strokovnem oziru na po-

sebnih tečajih. Doslej je priredila bivša banovinska uprava strokovna tečaja na vin. šoli v Mariboru, ki sta trajala po dva meseca. Izkušnje mi pa narekujejo, da se zavzemam za 3—4 mesečne strokovne tečaje, kjer bi se učiteljstvo izčrpnije in temeljiteje izobrazilo. V tečajih naj poučujejo priznani kmetijski strokovnjaki. Važnejše od teoretičnega pouka je praktično demonstriranje. Učitelj dobi teoretične podatke v knjigah, toda praktično lahko pokaže samo tisti, ki je sam praktično delal. Kmet hoče videti, da je priporočeni način boljši. Šele z uspešno demonstracijo pridobi učitelj učence in ljudstvo za šolo. Poleg strokovne je potrebna še metodično-pedagoška izobrazba. Učitelji naj obiskujejo metodične tečaje, kjer naj se seznanijo z metodično-pedagoškim delom, organizacijo narodnega in kmečkega gospodarstva, združništvom in zdravstvom ter s psihologijo kmečkega življa.

Kmeč. nad. šole se ustanavljajo na sedežih ljudskih šol. Delijo se v dvoletne in pripravljalne tečaje. Za dvoletne šole se mora prijaviti prvo leto vsaj 20, za pripravljalne tečaje pa vsaj 12 učencev.

Pripravljalni tečaji se ustanavljajo v hribovitih krajih, kjer je premalo učencev ali kot priprava za redno dveletno šolo. Prostore da na razpolago ljudska šola, za vzdrževanje pa skrbi vodstvo šole iz prostovoljnih prispevkov javnih in zasebnih ustanov. Honorarje za predavatelje plačuje pokrajinska uprava. Pouk traja 5—8 mesecev, t. j. od novembra do začetka aprila dvakrat tedensko po tri ure, skupaj 120 ur letno. Poučujejo se kmetijski (sadjarstvo, vinogradništvo s kletarstvom, tloznanstvo, čebelarstvo, poljedelstvo, živinozdravstvo) in občestveni predmeti (združništvo, zdravstvo, kmečko in narodno gospodarstvo in kmečka zakonodaja. Kmetijsko spisje in računstvo izpopolnjujeta kmetijsko in občestveno izobrazbo. Poleg voditelja-učitelja poučujejo kmetijski strokovnjaki (kmet. referent, živinozdravnik, agronom), ki podpirajo učiteljstvo s strokovnimi nasveti. Namen verouka, ki ga poučujejo domači dušni pastirji, je versko moralna priprava mladine za življenje. Pouk pospešuje strokovno izobrazbo in pripravlja mladino za družabno življenje.

Vendar k. n. š. mnogokrat ne dosežejo dovolj uspehov. Hibo pripisujem neobveznemu obisku. Res je, da se vpišejo v šolo samo oni, ki imajo veselje do izobrazbe, in da mora učitelj držati učence z zanimivim poukom. Pri vsem pa je zanimivo, da obiskujejo šolo mladeniči, ki se aktivno udeležujejo v vseh prosvetnih in gospodarskih ustanovah, tisti pa, ki bi bili pouka najbolj potrebni, ti pa ne pridejo. Pozneje v življenju pa pravijo: »Zakaj se nisem učil?« Polovica ali še več kmečke mladine ostane brez pouka. Ali ni škoda velikih stroškov, če bi lahko bila deležna dobrote izobrazbe prav vsa kmečka mladina in ne samo 10 ali 20! Kmečkonad. šole bodo životarile, dokler ne bo uzakonjen obvezen obisk vse mladine od 16. do 18. leta. Ta starost je najprimernejša, ker se je mladina v teh letih že poklicno usmerila, ima tvoren odnos do kmečkega dela in je duševno že toliko razvita, da ve ceniti blagoslov izobrazbe. V zimskih mesecih itak nimajo toliko dela, da ne bi mogli priti v šolo. Nadalje je potrebno, da se podredijo rednemu

nadzorovanju tudi te šole. Ustanovi naj se samostojen odsek za kmeto-gospodinjke nad. šole ter naj se dodeli kmet. oddelku ali kmet. zbornici V ta odsek naj se pritegne dober praktik, pedagog in organizator. Ta naj enkrat letno obiše vse kmeč. nad. šole ter na licu mesta spozna napake in uspehe, ki jih učiteljstvo dela v šoli. Na podlagi teh izkušenj bomo dobili koristne pobude za izboljšanje šolstva. S smotrnim in enotnim vodstvom bodo dale šole uspehe, ki jih od njih pričakujemo.

Izobrazba najširših plasti kmečkega prebivalstva zahteva, da se posveti največja pažnja izobrazbi preprostega ljudstva. V ta namen je potrebno: 1. zvišanje kreditov za ustanavljanje novih kmeč. nad. šol; 2. strokovna izobrazba učiteljstva; 3. obvezen obisk vse kmečke mladine od 16. do 18. leta; 4. smotrno in načrtno nadzorovanje.

E. Boje

Nauk o duši

Nižje oblike aktivnosti.

(Dalje.)

Impulzivni, refleksni in instinktivni gibi so nižje oblike aktivnosti, ki se nahajajo v veliko večji meri pri živalih kot pri človeku. Najpreprostejše reakcije živih organizmov, ki jih povzročajo okoljni dražljaji s posredovanjem živčnih osredkov, imenujemo reflekse.

Refleksi so trenutna pretvarjanja čutnih dražljajev v gibe. To so nezavestni, mehanični gibi, ki nastopajo sočasno z vplivom dražljajev (reflektore = odsevati!). V trenutku uboda že umaknemo roko, čim zavonjamo dražljivo snov ali pogledamo v sonce, kihnemo itd. Razen refleksnih gibov, ki se odigravajo v okviru animalnega živčnega sistema, je še cela vrsta drugih refleksov, ki jih posreduje simpatično živčevje (črevesni gibi, izločanje žlez). Refleksi so najstarejši živčni mehanizmi. Skozi brezštevne rodove so se ti gibi vršili brez napake, redno in precizno, ker je živčni sestav že tako po naravi ustrojen. To so torej vrojeni gibi, ki se dogajajo pri vseh živih bitjih ob določenih dražljajih zmeraj na isti način brez kake vaje ali učenja. Nekateri se dajo tudi hotno pospeševati ali ovirati, n. pr. kihanje, kašljanje, smejanje i. p. Z refleksnimi gibi, ki se javljajo pri organizmih z izoblikovanimi (formiranimi) živčnimi osredki, razlikujemo gibe, ki jih vrše že nižji organizmi brez teh osredkov ob različnih fizičnih in kemijskih vplivih, ki so znani pod imenom tropizmov (iskanje svetlobe, toplote, vlage itd. pri nekih praorganizmih, n. pr. že enocelične amebe so helitropne, t. j. iščejo sončno svetlobo).

Instinkti so se razvili iz refleksov in nekateri jih smatrajo zaradi tega za sestavljene reflekse, čeprav je med njimi bistvena razlika. Tudi oni stoje sicer v tesni zvezi s čutnim vzdraženjem, a oni nimajo samo mehanični značaj, ampak so tukaj na delu notranje sile, ki živo bitje gonijo k nezavestnim teženjem za tem, kar jim je potrebno, kar jim prinaša zadovoljstvo. Instinktivni gibi so specificirani za vsako vrsto živih bitij (ptice spletajo

gnezda, pajki mreže, druge kopljejo brloge, ljudje kože itd.) in se tudi modificirajo, menjavajo (čebele, ki jih prenesemo v tropične kraje, nehajo zbirati med, kjer imajo hrane preko celega leta).

Tudi instinkti so kot refleksi utrjene, podedovane navade; mehanični, brez razmišljanja, hotenja in odločevanja, nezavestni. Vsi goni se dajo razdeliti na dva osnovna gona: samoohranitve in ohranitve vrste. Iz prvega so se razvili: gon za prehrano, gibanjem, svobodo, igranjem, borbenostjo, obrambo, zaščito i. p. Iz drugega pa: spolni gon, družinski gon, družabni gon, po obdržanju rase itd. V živalskem svetu je moč nagonov nenavadno velika. Pri otrocih in primitivnih ljudeh goni zlasti prevladujejo. Človek se postopoma navaja, da na vsak gon takoj ne odgovori, temveč vnaša v zadevno aktivnost določen obzir ter gonom postavlja nasproti svojo voljo.

Poželenja so se razvila iz instinktov (kot instinkti iz refleksov). Nezavestna težnja za zadovoljenjem odgovarjajočih potreb se pretvori v zavestno. Tako se pri otroku nedoločna težnja za hrano sčasoma spremeni v poželenje po mleku, pri odraslih za kruhom, mesom, zelenjavo, sadjem. Otrok se hoče pozneje svobodno gibati in igrati, odrasli človek pa se rad sprehaja, izletuje, potuje, jaha, hodi na lov itd. Poželenje je torej težnja za določenim zadovoljstvom, odnosno težnja s predstavo cilja. Kot tako je v tesni zvezi s hotenjem. A dokler to poželenje, to težnjo ne začnemo zadovoljevati, ostanejo psihološka stanja, v katerih dominirajo neugodnost, nemir, težnja po spremembi, ki bi mogla poželenju ugoditi. Vse do odločitve so ta poželenja le notranje aspiracije.

Poželenja lahko ločimo v tri skupine: v želje, nagnjenosti in strasti. Želje so poželenja, ki jih spremlja zavest o ovirah, ki stoje na poti do udeležitve. Čim jačja je zavest o težkočah, ki jih je treba premagati do zaželenega cilja, tem slabša je želja. Če se smatra želja za udeležljivo, preide v hotenje; če pa se smatra za težko ali celo neudeležljivo, ji pravimo težnja. Prirojeno zmožnost ali dispozicijo za določeno vrsto poželenja pa imenujemo nagnjenost. Nagnjenosti tako rekoč dremajo v nas, da bi se v ugodnem trenutku prebudile in nas razvnele za akcije v določenem pravcu. So pozitivne in negativne (nagnjenost k delu, resnici, spoštovanju tuje lastnine, čistosti, umerjenosti, treznosti, druženju i. p.; pa tudi nagnjenost k lenobnosti, laži, tatvini, lakomnosti, pijanstvu itd.). Kot dispozicije so nagnjenosti slične gonom in jih nekateri tudi smatrajo za slabe, prefinjene nagone, vendar to niso, ker niso tako nedoločne kot goni glede svoje naperjenosti. Razen tega niso nagnjenja dana vsa vsem posameznikom, ampak nekatera tem, druga onim poedincem. Celo v vsaki dobi se ta poželenja menjavajo (otroci si ne žele toliko odmora in uživanja kot starejši, pač pa več gibanja, igre i. p.).

Prekomerno zadovoljevanje nagnjenostim dovede do tega, da se iz njih razvijajo zelo močna in trajna poželenja, s katerimi se razvijajo strasti. Človeku, ki je zapadel kaki strasti, olepšava tudi fantazija dotični predmet odnosno dotično uživanje vse do mere, da se predstava dotičnega predmeta v njegovi zavesti okrepi kot fiksna ideja (predstava, ki

se je zavest le s težavo osvobodil), ki popolnoma zagospodari nad njegovim mišljenjem. Strastni pijanci n. pr. imajo stalno pred očmi različne pijače in njih uživanja, kakor strastni kockarji kombinacije kart. Predstave, odnosno misli, ki se na ta način stalno vrte okrog predmetov strasti, razživljajo poželenja do viška in se ne morejo pregnati iz zavesti, dokler tej ni zadoščeno. Tako postane človek suženj strasti in dela tako, kakor mu ona nakazuje, pa naj je to še tako škodljivo za njega samega. Strasti sličijo v mnogočem afektom, a se od njih razlikujejo po tem, da so trajna, kronična duševna stanja, medtem ko afekti mnogo prej preidejo, ter po svoji mnogo večji sestavnosti. Vendar strasti ne smemo na slepo obsoditi, ker ne moremo želeli, da bi pri pojedincih vladala absolutna indiferentnost do stvari odnosno apatija. Kot ni nikogar brez nagnjenosti, tako ni tudi nikogar, ki bi bil brez vsakršne strasti. Od moralne prevzgojenosti samo zavisi, do kake mere je kdo te ali one nagnjenosti pustil, da so se razvile do strasti, s katerimi se je težko boriti, kadar so v človeku zakoreninjene. Pri nekaterih namreč prevladujejo nižje (čutne) strasti, ki so lastne človeku kakor tudi živalim (»živalske strasti«!), kot n. pr. strast za jedjo, pijačo, pretepom, igro i. dr., medtem ko pri drugih prevladujejo bolj višje ali plemenite strasti, kot n. pr. strast za delom, resnico, svobodo, znanostjo i. p.

Med goni naj omenimo nekatere najosnovnejše: samozavest (samoponos), ki je soroden z gonom po samoveljavnosti in gonom po moči, ki vodijo včasih celo do samomorov. Poleg njega je najvažnejši spolni gon, ki je sicer telesno pogojen, a ima tudi duševnost nanj vpliv. Saj nastopa ta gon redko zgolj v svoji živalski obliki, ker je ponravnjenje že zdavnaj obrnilo našo pozornost na ono duhovno doživetje, ki ga imenujemo ljubezen. Tudi materinska ljubezen se smatra za gon; v njej se skrivajo najvažnejše sestavine gona po ohranitvi rodu. Obenem jo smatramo za npravno najvišje, kar poznamo. Končno imamo še posnemovalni, izmenjavni, potovalni gon, gon po rešitvi, obrambi, ohranitvi, navadi, pa grozovitosti, kar pa so bolj preneseni goni.

Из šolskega življenja

Odlomek iz zapisnika prve učiteljske konference

Tovariši, tovarišice! Rešili smo šolskoupravne zadeve. Potrebno je to, ni pa glavno in bistveno. Prvenstvena naša naloga je vzgoja nam izročene mladine. In o tej nalogi smo dolžni, da se razgovarjamo in sporazumemo, še preden prestopijo učenci šolski prag. Kaj pa je vzgoja? Pravijo, da je oblikovanje mladega človeka v dobrem, blagem, lepem smislu. Ali dobivamo v tem pogledu kakšne uradne napotke od nadrejenih nam oblasti? Rekdokdaj. Ustroj šolske uprave je preveč birokratičen, premalo pa vzgojesloven. Vkljub temu pa nas vežeta pedagoška vest in znanost, da se pečamo v naših konferencah v prvi vrsti o teh velevažnih vprašanjih. V začetku šolskega leta moramo misliti na to, kakšni se bodo vrnili

naši lanski učenci v šolo in pa kakšne novince bomo dobili. Več kot tri mesece so bili učenci odtegnjeni vplivu šole in izročeni različnim vplivom prirode, življenja in vseh mogočih osebnosti. Vprašanje pa je, kako je vse to vplivalo nanje v vzgojnem pogledu? Lahko dobro, lahko slabo. Fizične spremembe bomo na njih takoj spoznali. Vrnili se bodo telesno večji, morda tudi bolj rejeni in zdravi, v kakršnih razmerah so pač živeli. To je pač lahko spoznati že na prvi pogled. Teže je spoznanje vrnivših se učencev v psihičnem pogledu. Psihologija pa je temelj vsega našega pedagoškega prizadevanja, zato je nujno potrebno, da se ob začetku šolskega leta razgovorimo o naših učencih tudi o tem, kakšni so se vrnili v psihičnem pogledu. So li pridobili v počitniški dobi pozitivne ali negativne duhovne vrednote? To je na tukajšnji šoli tembolj potrebno, da se o tej zadevi razgovorimo, ker je uveden v tej šoli razredni sistem učiteljstva, to je, da ena in ista učna oseba ostane leta in leta v istem razredu in dobiva vsako leto nove, še ne poznane ji učence. In kakor je potrebno zdravniku spoznanje bolezni, da more bolnika uspešno zdraviti, ali kmetu poznanje zemlje za razumno kmetovanje, prav tako je nujno potrebno učitelju psihično in fizično spoznanje otroka, da ga more namerno in umno vzgajati. Pogled v otroško dušo pa ni tako lahka stvar! Res, da so na šoli učne osebe, ki že poznajo učence od lanskega leta, toda teh ne dobijo več, dobijo nove, ki jih ne morejo še poznati. Velikó jim o njih in o njihovih individualnih lastnostih lahko povedo lanski razredniki in razredničarke, mnogo gradiva jim nudijo tudi lanski katalogi in beležke v matičnih listih, vendar vsega tega ne smemo in ne moremo smatrati za absolutne resnice in dejstva. Prav in celo potrebno je, da vse to uvažujemo, vendar se zavedajmo, da je pravih — rojenih pedagofov — zelo malo, ali po svetem pismu: Veliko je poklicanih, malo izvoljenih.

Vsi gledamo tudi skozi različne naočnike in različno vidimo. Poleg tega je počitniško življenje učence preoblikovalo; nekatere več druge manj, kakršna je pač njih duhovna struktura. Ker pa je naš namen vzgajati, nam ne preostaja nič drugega kot to, da preiščemo njihove počitniške doživljaje. Vprašanje je sedaj, kako napravimo to? Dvojen način je mogoč: najprej opazovanja učencev, drugič poizvedovanja. Dolžni smo, da učence bistro opazujemo v vsem njihovem zadržanju in vedenju, kakor ga kažejo proti nam in proti svojim součencem. Z naše strani pa moramo gledati, da si pridobimo čimprej njihovo zaupanje, ker le tedaj moremo računati na uspeh, zlasti pri poizvedovanju, s katerim bomo skušali doseči svoj namen. Taka poizvedovanja bi bila: Kje je učenec prebil počitnice, doma pri starših, sorodnikih ali kje drugod? V mestu ali na kmetih? V hribih ali dolinah? Znano je namreč, da življenje v hribih drugače oblikuje človeka kot ono v dolinah. Glavno pa je za vzgojitelja, da izve, kaj je otrok vse videl in doživel v kraju, v katerem je bil v počitniškem življenju. Važna so dalje poizvedovanja: Je kaj bral in kaj? Kdo mu je knjige dal? Je spoznal nove ljudi, je imel koga za prijatelja ali je bil sam sebi prepuščen? Je spoznal kaj novega iz prirode, nove živali, rastline, stvari? Je li opravljal kakšna dela v počitniški dobi? Kako jih je opravljal, ali z veseljem ali z nejevoljo? Saj vemo, da delo, ki ga vršimo z veseljem, budi našo duševnost, delo pa, ki ga vršimo z nejevoljo, jo topi. Vzgojno je važno, da vemo tudi, kako je počitniško okolje vplivalo na učence v verskem pogledu. Jim je bilo omogočeno spolnjevanje verskih dolžnosti ali ne? Doživljaji in vsa izkustva bogatijo naše misli, predstave, čustva in stremljenja, zato jih mora vzgojitelj poznati, ker lahko vplivajo tudi negativno, to je v slabem smislu. Sploh je okolje, ki ga je učenec preživel v počitnicah, lahko dalo mnogokaj učencu dobrega ali slabega, kar vse moramo spoznati, če hočemo smotrno vzgajati. Prosim tedaj vse tovarišice in tovariše, da psihološko uravnate svoje delo. V prihodnjih konferencah bomo razpravljali o vsem tem, kar boste ugotovili: kje, kako in kaj so vse doživeli učenci v počitniški dobi in pa o tem, kakšni so letošnji novinci.

Vtisi hospitacije v gozdni šoli

Že dalje časa se bavijo pedagogi z mislijo, da bi nudili bolni šolski mladini zdrav šolski pouk. Tesni šolski prostori, v katerih je 50 ali več učencev, niso primerni za telesno zdravje otrok. Mnogokrat so razredi vlažni ali se mora vršiti pouk v njih dopoldne in popoldne. Ti prostori se ne morejo dovolj prezračiti, kar vpliva kvarno na zdravje otrok. V zadnjem času se sicer zidajo lepe in zračne učilnice, a vprašanje zadostnega števila zdravih učilnic še dolgo ne bo rešeno. Šolska mladina pri svojem učenju ne sme izgubiti telesnega zdravja. Tudi še danes velja znameniti rek, »da je zdrav duh v zdravem telesu«.

Ne smemo pa prezreti dejstva, da imamo danes, posebno v mestih, dosti bolne mladine, za katero je zatohli šolski zrak strup. Zanje bi se morali odpreti posebni oddelki, v katerih bi ne trpelo njih telesno zdravje nobene škode. Za te otroke naj bi se ustanovile gozdne šole. Te šole naj se zidajo ob robu gozda, kjer je čist in svež zrak. Imajo naj velika okna, da pride v učilnico čim več zraka. Gozdne šole so predvsem namenjene za anemično, slabokrvno in nervozno — torej bolno deca. Zato se zidajo šole v gozdovih, po možnosti iglastih, da se jačajo prsi otrok z gozdnim zrakom in se paralizira tuberkulozna infekcija. Pouk se vrši večinoma pod milim nebom: na travniku ali v gozdu na svežem zraku in v svobodni prirodi. Deca se v naravi telesno utrdi proti prehladu, ki je začetek vseh bolezni. Priroda vpliva na vedro in sončno razpoloženje otrok. Deca se mora pustiti čim večja svoboda v gibanju, igri in udejstvovanju. Vsak mesec se meri višina in težina dece, da se kontrolira rast in vobče telesno napredovanje. Če se opaza pri otroku kak zastoj, se o tem obvestijo roditelji, da izpremene način hrane, dajo otroku več odmora ali da poiščejo zdravniški nasvet oziroma pomoč. Deca se antropološki meri v I. in IV. razredu, da se na koncu lahko ugotovi telesni razvoj otroka in uspeh šole.

Nič manj važni kakor higienski so pedagoški motivi. V gozdnih šolah se stremi, da se potrebno znanje črpa v tesnem doživljanju s naravo in človeškim delom. Travniki, vrt in gozd (torej narava s svojo materijo) so izvor otroškega doživljanja za črpanje znanja in spretnosti. Delo na vrtu, na travniku, v gozdu, kuhinji in delavnici daje možnost, da se vtisi, dobljeni motornim potom, tesno povežejo z onimi, ki jih otrok dobi vizuelnim in akustičnim potom. Ker je navadno število učencev majhno, se lahko individualno postopanje izvaja do skrajne mere. S tem in s preizkušenimi pedagoškimi sredstvi ter opazovanjem se razvije intelekt tudi slabših učencev, ker temelje vsi pojmi na opazovanju in samostojnem delu.

Nadalje je važen socialni moment. Otroci morajo sami obdelovati vrt in pri-delovati vrtno kulturo. Tako postanejo učenci ne le šolski tovariši, temveč tovariši pri delu. Prijateljstvo ne temelji samo na tem, da sta dva človeka nekoč sedela v istem razredu, poslušala istega učitelja, hodila na iste izlete, temveč na tovariško-delovni pomoči in udejstvovanju pri delu. Z delom na vrtu ali na travniku se uči deca — ker sama preizkuša težo ročnega dela — ceniti kmečko delo in vzporedno vzljubi zemljo, ker vidi dan za dnem, kako raste in klije iz zemlje življenje. Deca vidi na resničnem primeru, da pripravlja kmečko delo hrano in življenjske pogoje vsem stanovom. Učenci se istočasno vežbajo opazovati ter neprisiljeno spoznavajo rast in razvoj kmečkih kulturnih rastlin. Ta način obdelovanja snovi je zanimivejši, ker se učijo učenci »iz predmeta« neposredno. Učence same zanima, kako se rastlina v resnici razvija in kakšna je v raznih razvojnih stopnjah. Tako dobi otrok jasno sliko o vrednosti in razvoju živih bitij. Učitelj jih le opozarja na važne momente, nje pa morajo opazovati samostojno. Ta pouk je najboljša šola samodelavnosti.

Deklice se vadijo v kuhanju in od časa do časa pripravljajo jedila zase in součence. Uporabljajo pridelke, ki so zrastle na šolskem vrtu ter so jih vzgojili sami. Zato je v gozdnih šolah potrebna kuhinja. Učiteljica mora učenke polagoma uvesti v umetnost kuhe in pripravljanja jedil. Tako učenke ne slišijo le teoretična razglabljanja, temveč morajo same praktično delati. Držati morajo vzoren red v kuhinji, gledati na čistočo predpasnikov in obleke ter kuhinjskega pribora. Pri takem pouku se ne more dogoditi, da bi odpovedalo znanje, ko mora človek preiti od teoretičnega znanja na praktično delo. Ko sem bil na obisku v gozdni šoli na Tuškancu, so me učenke postregle s čajem in pecivom, kar so vse same pripravile. Pri tem se učijo streči gostom, ki jih nikoli ne zmanjka.

Pri medsebojnem delu se najbolje razvije etično čustvo ljubezni do bližnjega. Učenci morajo pokazati, da jim to čustvo pomoči ni le na jeziku, temveč da je to njih notranja prostovoljna odločitev s tem, da zbirajo po svojih močeh denar, hrano, obleko, stare knjige itd. Nabrane predmete pošiljajo siromašni deci hrvaškega in primorskega Zagorja. Deca se na ta način večkrat spominja revnih součencev ter se v njej budi resnično čustvo bratske ljubezni in pomoči. Nehote se seznanjajo z delom na pošti, z zavijanjem in odpošiljanjem paketov itd. Otrok ne bo nikoli pozabil, kakšen je postopek z odpošiljanjem paketov.

Na moment tovariške pomoči in ljubezni do bližnjega polaga gozdna šola veliko pažnjo ter s tem budi v mladini notranje čustvo resnične nesebične ljubezni do soljudi in naroda. Dolžnost ne le gozdnih, temveč vseh ljudskih šol je, da budi v mladini plemenita čustva ter »neguje in ostri narodni čut, narodno vest in odgovornost pred narodom in njegovo bodočnostjo« (»Slovenec« št. 242). »Le potem bo čutil s svojim narodom in se veselil in trpel z njim.« Po vsakem dnevnem delu sledi molitev, ki mora biti spontani izliv zahvale in buditi etična čustva: »Vsemogočni Stvarnik, hvala Ti na vsem; prosimo Te, daj nam zdravje in moč, da bomo boljši.« Vsak dan se morajo navajati učenci na dobroto in ljubezni.

Naj navedem še nekaj vtisov iz praktičnega pouka v razredu gozdne šole na Tuškancu. Pouk se prične ob 8. in traja do 13. ure. Večinoma je na prostem: na bližnjem travniku, na vrtu ali v gozdu. Le ob deževnih in meglenih dneh je pouk v razredu, toda tudi v najhujši zimi se vrši pouk pri odprtih oknih. Razredi so veliki, ena stena je samo okno. Klopji ni. Učenci sede za mizami. Vsak otrok ima mizo s stolom, ki je trdno pritrjen k mizi ter jih učenci lahko prenašajo.

Učenci so imeli pouk na prostem. Snov je bila »Lipa«. Učenci so prinesli iz razredov mizice v gozd in delo se je pričelo. Najprej so učenci naštevali drevesa v okolici ter jih pokazali (lipa, hrast, bukev, smreka itd.). Poedina drevesa so na licu mesta opisali. Ostali učenci so sodelovali z dopolnili in pripombami. Ko so se porazgovorili o vseh drevesih, ki so jih že podrobno obravnavali, so pričeli z lipo. Učiteljica je popravljala napačne stavke in zaključke, govorili in delali so učenci sami. Obravnavanje je bilo tesno povezano z resničnim opazovanjem in delom.

1. Spoznavanje prirode: Kakšna je lipa? Skorja. Pretakanje sokov. Les: les je mehek in primeren za izdelovanje raznih izdelkov. (Učenci dobijo veje in se sami prepričajo, da je les res mehek. Izrezujejo razne figure. Vsak učenec izreže, kar hoče.) Listje: opis lista, barva, oblika, naloga lista, odpadanje listja. Liste takoj narišejo v delovne zvezke in jih pobarvajo. (Risanje.) Cvet: opis cveta.

2. Higijena: Čemu uporabljamo cvet? Pogovor o čaju. Ponovitev o že obravnavanem kamiličnem in ruskem čaju. Kje pridelujejo »ruski« čaj? Od kod je ime? Uporaba. Kako pripravimo ruski čaj? Kdo sme in kdo ne sme piti ruskega čaja? itd. Kakšen je lipov čaj? Pogovor o nabiranju in sušenju lipovega cvetja? (Ne lomiti vej. Sušiti na suhem, na zračnem in senčnem prostoru.) Za katere bolezni je posebno priporočljiv lipov čaj? Govor o prehladu. Kako se varujemo prehlada? Kaj moramo storiti, če smo vroči? (Ne smemo piti mrzle vode; zakaj ne?) Kaj moramo storiti pozimi, če nas zebe? Kakšni morajo biti

čevlji? Kaj moramo storiti, če čutimo zimo in slabost? Kakšen čaj je najboljši? Kako skuhamo lipov čaj? (Ko pridejo učenci nazaj v šolo, zanetijo učenke ogenj in skuhamo lipov čaj. Učiteljica jim pokaže, v kakšno vodo morajo dati čaj in kako se mora kuhati, da se izkujajo vse zdravilne snovi.) Pitje lipovega čaja in potenje.

3. Računstvo: Nakup in prodaja lipovega cvetja in lesa. Kje dobimo lipovo cvetje? V lekarni. Od kod dobi lekarna čaj? (Kupuje od kmetov.) Kje dobijo kmetje cvetje (v gozdu). Pogovor o nabiranju: Kako moramo trgati cvetje, da ne poškodujejo drevesa? Kdo najlaže trga? (Deca.) Deca torej lahko nekaj zasluži z nabiranjem.

Koliko stane 1 kg lipovega cvetja? (Učenci ugibajo.) V kolikem času lahko nabere otrok 1 kg? Koliko je 1 kg lipovega cvetja? (Učenci stehtajo doma 1 kg posušenega lipovega cvetja.) Učenci se vadijo v tehtanju in spoznavanju uteži. Sledijo ustni in pisмени računi: 1 kg lipovega cvetja stane L. 7.50, koliko 2, 5, 8, 10, 20 kg, 1 q? Koliko cvetja dobimo za L. 15, 30, 45, 52.50 itd.?

4. Zemljepis: Kje raste mnogo lipovega lesa? V Beli Krajini. Ponovitev o Beli Krajini in ostalih predelih Slovenije. Referirajo posamezni učenci, ki so bili na počitnicah v Sloveniji (Bled, Kranjska gora, Radovljica, Bohinj, Pohorje, Slatina Radenci, Rogaška Slatina, Doberna itd.). Součenci zasledujejo pripovedovanje na zemljevidih.

5. Zgodovina: Ali ste videli kje posamezne lipe? (Na vaseh.) Kako se imenujejo te lipe? (Vaške lipe.) Kaj se je nekoč dogajalo pod temi lipami? (Sestanki, pogovori — vaška vzajemnost.) Pod vaško lipo so tekli razgovori o kmečkem puntu. Zgodovina kmečkega upora na Hrvaškem — Matija Gubec. (Prihodnji dan so šli na Markov trg, kjer so počastili spomin velikega mučenika za svobodo — buditev narodne zavesti.) Poudarek pouka leži na socialnoetičnem in narodnostnem momentu. (Složnost in medsebojna pomoč; ljubezen do zemlje in svobode!)

6. Narodni jezik: Čitanje, obravnavanje in pripovedovanje berilnih sestavkov o Matiji Gubcu, kmečkem uporu itd. (Etični in estetični moment.) Pisanje šolske naloge »Lipa cvete«, »Kmečki upor« itd.

7. Telovadba: Kako trgamo cvetje? (Gimnastične vaje.) Kako so korakali naši pradedje? (Red. vaje.)

8. Ročno delo: Izrezovanje raznih figur.

9. Risanje: Risanje lipovega lista.

10. Gospodinjstvo: Kuhanje lipovega čaja.

11. Praktično gospodarsko znanje: Zavijanje cvetja in pošiljanje po pošti.

12. Petje: Petje primernih domoljubnih pesmi.

Vsi predmeti so bili včlenjeni v delovno enoto »Lipa«. Pouk se je vršil nepri-siljeno, življenjski in praktično. Obravnava je bila živahna, spontana in zanimiva, ker je bil teoretičen pouk izpopolnjen s praktičnim opazovanjem in delom. Kjer je bilo mogoče, je prešel pouk v praktično delo (obiranje cvetja, sušenje cvetja, kuhanje čaja, izrezovanje figur). Še važnejše mesto kot pouk je imel vzgojni moment. Učiteljica je stremela ob vsaki priliki, vzbuditi v učencih dobra in plemenita čustva (složnost, medsebojna pomoč, ljubezen do domovine in svobode itd.). Nič manjši pomen ni imel zdravstveni pouk. Pouk je vcepljal v učence zavest, da je zdravje največje bogastvo.

Namen gozdnih šol je jačanje in utrjevanje zdravja bolne mladine ter polagajo veliko važnost na higienski, pedagoški in socialnoetični princip. Namenjene so predvsem bolehnim mladini. Želeti bi bilo, da bi se tudi po naših krajih iste ustanovile, da bi tudi naša bolna mladina imela možnost, pridobivati si znanje v zdravih učnih prostorih.

F. S. Finžgar: Štiri ljudske igre. V 9. zvezku Finžgarjevih Zbranih spisov je izdala Nova založba štiri najbolj znane igre, to so: *Divji lovec*, *Naša kri*, *Veriga* in *Razvalina življenja*. *Divji lovec* je prva teh iger po nastanku in tudi najbolj znana po slovenskih odrih. Ta narodni igrokaz je znan že skoraj vsakemu Slovencu. V snovi obsega tragično ljubezen med Majdo in divjim lovecem iz časov, ko so slovenske fante še lovili v vojake. Tragična, a velelepa fabula, ki je človek ne more nikdar pozabiti. — *Drugi igrokaz* je *Naša kri*. Tej igri je snov vzeta iz francoske okupacije naših pokrajin. Podaja sliko trpljenja slovenskega ljudstva na vasi v vojnem času, prav tako tudi pove, kako je bil Slovenec hvaležen Franciji za narodne pravice in še posebno za povzdigo slovenskega jezika. Posebno važen pa je poudarek o narodnem ponosu in zvestobi slovenskega kmeta ter ljubezni do slovenske krvi in rodu. Posebno slovesno občutje pa objame domoljuba pri preroki besedi Renardovi o bodočnosti slovenskega naroda. Delo je pisano kakor nalašč za slovenske prilike. — *Veriga* je iz l. 1912. Ljudsko zgodbo jo zove Finžgar. In to je res z vso globoko idejo pravdarske strasti med slovenskimi kmeti. Naj jim bo zrcalo, ki v njem vidijo svojo veliko napako. Drama pomeni veliko umetnino v sili dejanja in ideje, podane nazorno realno. — Četrta in zadnja je *Razvalina življenja*. Ta ljudska drama je slika, ki kaže, kako razdejanje napravi v družini zakon, ki ga sklepa pohlep po kopičenju denarja in žganje. Prizori so krepki, dejanje se z napetimi prizori stopnjuje in tako prehaja v naturalistično igro.

V teh dramah so vse Finžgarjeve vrline. V jeziku je nedosegljiv oblikovalec slovenske besede in krepkega slovenskega izražanja. Narod pa bo črpal iz njih kakor doslej lepe misli o življenju in narodni ponos.

Dr. M. Gorjanec.

Dr. Anton Grad: Slovensko italijanski slovarček ima 130 strani in stane broširan 8 lir, vezan 11 lir. — Ta slovarček prav dobro služi vsem, ki se uče italijanščine po dr. Lebnovi knjigi, in tudi v vsakdanjem življenju, ker vsebuje besedni zaklad najobičajnejših besed. Da bi slovarček čim uspešneje služil namenu, imajo italijanske besede tudi naglase za pravilno izgovarjavo. V uvodu so navedena tudi potrebna pravopisna pravila.

Dr. Stanko Leben: Italijanska vadnica, II. izdaja, 278 strani, stane 17 lir, broširana 13.30 lir. Izdala Ljudska knjigarna v Ljubljani. — Ker je med Slovenci zelo veliko zanimanje za jezike, zato je spisal vseučiliški profesor vadnico tudi za italijanski jezik, ki je zlasti sedaj prav potrebna in je izšla že v II. izdaji. Ta izdaja je sedaj naš najboljši učbenik za italijanski jezik. Vsa snov je razdeljena v dva dela, ki vsebujeta tudi vso slovnisko snov: pravopis, sklanjatve, spregatve, vaje za prevajanje, izbrane odlomke iz italijanske književnosti itd. Dodane ima tabele pravilnih in nepravilnih glagolov in italijansko-slovenski in slovensko-italijanski slovarček za vso obdelano tvarino. Oblike je žepne, zato ga vsakdo lahko vzame s seboj na sprehode in na potovanje in se zabavaje lahko uči italijanščine.

*Poravnajte
naročnino
in
nabirajte
nove
naročnike*

Pokrajinska šolska založba nam je sporočila:

Iz naše založbe so bile za šolsko leto 1941/42 potrjene brez spremembe sledeče šolske knjige:

Crnivec-Jeglič, Računica za ljudske šole I.	lir	4.30
" " " II.	"	5.20
Petelin-Horn, Praktična gospodarska znanja	"	4.—
Zgodbe svetega pisma	"	15.20

Z nekaterimi spremembami so pa bile potrjene sledeče šolske knjige:

Bobič Ferdinand, Preljubo veselje	lir	8.50
Crnivec-Jeglič, Računica za ljudske šole III.	"	6.—
" " " IV.	"	6.90
Črnivec, " " V.	"	9.40
Hafner-Ločniškar, Drugo slovensko berilo	"	6.80
" Tretje slovensko berilo	"	9.40
Novak, Slovenska vadnica, II. del	"	4.30

Za knjige, ki jih je treba bolj ali manj predrugačiti, si blagovolite naročiti po en izvod kot vzorec, po katerem boste mogli potem popraviti še ostale izvode na šoli in pri učencih. — Spremenjeni tekst je na razpolago pri založbi za majhno odškodnino.

O knjigah iz drugih založb (Učiteljska knjigarna in druge) ste gotovo obveščeni. Te knjige se dobijo, po originalni ceni, seveda tudi pri nas. Enako vse šolske in pisarniške potrebščine. Naročite takoj!

Zvezki izdaje Pokrajinske založbe so predpisani za šolske naloge kakor doslej in na razpolago po nezvišanih cenah, dokler traja zaloga. Pri večjem številu naročenih zvezkov se dovoljuje šolam 10% popust, vsi drugi popusti in darila, tudi pri knjigah, so pa prepovedani.

Šolska mladina in higiena

Na vseh naših šolah je vpeljan obvezen pouk higiene, kateri predmet se poučuje tudi že v ljudski šoli. Naši mladini se zdi, da je higiena le predmet, ki služi redovanju, higienskih predpisov pa se ni treba držati v dejanskem življenju. Vsekakor služi ravno higiena v prvi vrsti življenju in ne redovanju.

Če stopiš v kak razred, ti bo zavel naproti tako slab zrak, kiselkast vonj po znoju, potu in telesni umazaniji, da ti je nemogoče prebiti v razredu eno učno uro, ne da bi ukazal odpreti okna navzlic še tako hudemu mrazu zunaj. Ko je po kratkem prezračanju okno nekaj časa zopet zaprto, ti zaudarja znova v nos omenjeni vonj po telesni nesnagi.

Otroci si ne preoblačijo tedensko telesnega perila, se premalo umivajo telo, legajo spat v isti spodnji obleki, ki jo imajo čez dan na sebi, skratka, nekateri so v tem pogledu skrajno zanemarjeni. Ni pa temu vzrok vsekdar revščina, ampak le zanikrnost in malomarnost. Voda ne stane nič, pošteno umije se lahko vsak otrok, osnaži nohte, čez noč prezrači obleko in jo zjutraj skrtači, preden jo obleče.

Potrebno bi bilo, da mladino že začetkom leta opozorimo na higienske predpise in jih ji tudi med letom, zlasti pri higienskem pouku, vcepjamo. Povsod po razredih in hodnikih naj bi visele tablice s sledečimi desetimi higienskimi zapovedmi:

1. Umij si dnevno z milom telo, zlasti glavo, vrat, ušesa in oprsje, roke pa večkrat dnevno ter si očisti nohte.
2. Preobleci se tedensko najmanj enkrat.
3. Vsak mesec se okoplji.
4. Zvečer izmenjaj spodnjo dnevno obleko z nočno, vrhno obleko in perilo prezrači in zjutraj iztrepi, preden ga oblečeš.
5. Preglej zvečer svojo dnevno obleko, ako je v redu, če so zašite luknje ali luknjice, da prideš z osnaženo in zakrpano obleko v šolo, ne pa z raztrgano, umazano in povaljano.
6. Vsak dan se temeljito počesi.
7. Zjutraj in zvečer si temeljito izplakni usta in očisti zobe; isto stori tudi po kosilu.
8. Prihajaj v šolo z osnaženim obuvalom.
9. Nosí s seboj vedno čist žepni robec.
10. Pazi v se p o v s o d n a s n a g o : ne pij poprej iz kozarca, dokler nisi kozarca temeljito izplaknil, ne pljuvaj po šolskih hodnikih, ne meči olupkov, papirja i. dr. po tleh, pazi na snago tudi pri uporabi šolskih stranišč!

S temi predpisi naj bi se seznanili otroci že v ljudski šoli in potem dalje skozi vse šolske stopnje. Le tako bomo vcepili mladini, da se bo res tudi ravnala po teh hig. predpisih. — Zdrav duh v zdravem telesu! Ta pregovor bo postal meso, ako bomo naučili mladino in ljudstvo, da se bo že od mladih nog ravnalo po teh higienskih zapovedih. Ako se bo mladina ravnala po teh 10terih zapovedih, bo več zaleglo, ko vse drugo higiensko znanje za red. E. D.

== Ljudska tiskarna v Ljubljani

Najmoderneje urejen grafični zavod
Kamnotisk — Offsettisk — Bakrotisk — Klišarna
Kvalitativni izdelki v tiskarni in **knjigoveznici**

== Ljudska knjigarna v Ljubljani

Založba šolskih in drugih knjig
Založa domačega in tujezemkega dobrega tiska

Podružnica „Ničman“ v Ljubljani: Bogata zaloga devocijonalij, knjig, šolskih in pisarniških stvari

Hranilnica Ljubljanske pokrajine

**Ljubljana — Kočevje
Maribor — Celje**

Vloge obrestuje po najvišji obrestni meri — **Cenena posojila** daje na redno odplačevanje

Za njene vloge jamči Ljubljanska pokrajina

Mestna hranilnica ljubljska

je največji slovenski pupilarnovarni denarni zavod

Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska